

24 | Az önkormányzatok szerepe a környezeti nevelésben

RÁZSI ANDRÁS

ÖSSZEFOGLALÁS

Egy önkormányzat szerepe nélkülözhetetlen, ha a környezeti nevelésről van szó. Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata is igyekszik ebből kivenni a részét. A szükséges infrastruktúra nagyrészt rendelkezésre áll, és a meglévő hiányosságok pótlására is megvannak a tervek. A közúti közlekedés megfelelő. A parkolással kapcsolatban vannak még hiányosságok, de a tervek szerint ez is meg fog oldódni. A kerékpáros közlekedéshez már részben megvannak a feltételek, és rövidesen további fejlesztések várhatók. A közművek tekintetében kívánatos lenne, hogy az Önkormányzat intézményei, melyeknél ez megoldható, csatlakoznának a távhőszolgáltatáshoz. Eger városa rendelkezik Éghajlatvédelmi Stratégiával. Ennek keretein belül már több városi rendezvény valósult meg, és létrejött a Klíma és Energetikai Iroda. Természetesen, itt is van még számtalan feladat, de Eger példáján érzékeltethető az önkormányzati szerepvállalás a környezeti nevelésben.

1. BEVEZETÉS

Talán közhelynek tűnik az állítás, hogy mindenkinek ki kell venni a részét, ha a környezeti nevelésről van szó, de az önkormányzatok szerepe ezen a téren nemcsak hasznos, hanem nélkülözhetetlen is. Minden állampolgárt megillet az egészséges-, a biztonságos-, a zavartalan- és az esztétikus környezethez való jog. Ezt az alkotmány mondja ki. Ahhoz azonban, hogy megfelelő környezetet teremtsünk, nagyon fontos a környezeti nevelés, és egy önkormányzat egyik legfontosabb szerepe ebben az, hogy olyan élhető környezetet teremtsen a településen, amiben otthon érzi magát a lakosság, a sajátjának tekinti, és éppen ezért jó gazda módjára meg is óvja azt.

2. AZ INFRASTRUKTÚRA SZEREPE

Az első és talán legfontosabb feladat, hogy a településen olyan infrastruktúra legyen, ami megteremti a lehetőséget a környezettudatos magatartáshoz. Ha ez nem valósul meg, vagy csak kis részben valósul meg, nehezebben várható el az állampolgároktól, hogy megóvják a környezetüket, vagy akár bármilyen tevékenységgel hozzájáruljanak annak javításához. Ezen felül nem szabad, hogy a nem megfelelő magatartásra motiváló jelenségeket figyelmen kívül hagyja az önkormányzat.

A közlekedés

A közúti közlekedés és parkolás az egyik legfontosabb kérdés, mert a személygépjárművek száma növekvő tendenciát mutat. A növekvő üzemanyagköltségek némileg talán mérséklék a növekedést, de sokaknak még mindig a munkája és életvitele miatt elengedhetetlen a gépjárművek használata. Az önkormányzatnak nagy szerepe van a megfelelő minőségű úthálózat, és ami talán még fontosabb, megfelelő mennyiségű parkolóhely biztosításában. A nem megfelelő úthálózat, aminek nem kielégítő az áteresztőképessége, vagy a rossz minősége miatt gyakori lassításra kényszeríti a rajta haladókat, közlekedési dugók kialakulásához vezethet, amiből egyenesen következik, hogy az indokoltnál tovább tartózkodnak rajta a működő gépjárművek, ami jelentősen rontja a levegő minőségét, vagy akár szmog kialakulásához is vezethet.

Az önkormányzatnak gondoskodni kell a településen átmenő tranzitforgalom zökkenőmentességéről. Tisztába kell lenni a települést terhelő forgalommal, ami forgalomszámlálással gyorsan megtudható, és a meglévő adatok birtokában kell kialakítani a tranzitútvonalakat, gondoskodni róla, hogy azokon a forgalom a lehető leggyorsabb legyen. Ahol lehet, engedélyezni kell az 50 km/h-nál nagyobb sebességet, de ahol ez nem lehetséges, mindenképp meg kell valósítani az ún. zöldhullámot, amit a wikipedia.hu a következőképpen határoz meg: „Az adott útra lényegében bárholnan érkezve, a járműfolyammal együtt a megengedett sebességgel haladva, minden további jelzőlámpás csomópontot úgy érjen el, hogy a legnagyobb valószínűséggel ott szabad jelzés (zöld) legyen. Ezt műszakilag az összehangolt jelzőlámpás forgalomirányítással el lehet érni.” A legjobb megoldást természetesen egy elkerülő út megépítése jelentheti, aminek köszönhetően a tranzitforgalom a településen kívülre helyeződik át, és ott is egyenesen nagy tempóban zajlik, ami általában alacsonyabb fogyasztást, ezzel együtt kevesebb környezeti terhelést eredményez.

A parkolás esetén a legfontosabb, hogy megfelelő mennyiségű parkolóhely legyen. Ha jelentősebb mennyiségű autó nem fér el az arra kijelölt parkolóknak, annak eredménye egy túlszűfolt város. Ebben az esetben, ha közvetlen környezetkárosító hatása nincs is a jelenségnek, a biztonságos és esztétikus környezethez való jog mindenképp sérül. A járdákat elfoglaló, kereszteződésekben várakozó autók jelentősen megnehezítik mind a gyalogosok, mind a többi jármű közlekedését, ami így gyakran veszélyessé is válhat. Ugyanakkor a nem megfelelő helyen parkoló autók jelentősen rontják a városképet is. Az önkormányzatnak lépést kell tartani a megnövekedett igényekkel, és elegendő helyet biztosítson a várakozó autók számára. Mivel a felszínen az arra alkalmas helyek száma rendszerint korlátozott, különösen azokon a helyeken, ahol erre egyre nagyobb igény van, érdemes a probléma megoldására parkolóházakat és/vagy mélygarázsokat kialakítani.

Eger Megyei Jogú Városban a közúthálózat kielégítőnek mondható, bár a további gépjárműforgalom-növekedés esetén, ami várhatóan be is fog következni, felmerül az igény egy elkerülő út felépítésére, amire a tervek már meg is vannak (1. ábra), de várhatóan a következő néhány évben nem kerül rá sor, mert a települést az M3-as autópályával összekötő gyorsforgalmi útnak prioritása van, ami környezetvédelmi szempontból az Egri Kistérségnek szintén nagyon fontos.

A városon keresztülhaladó 25-ös főútvonalon zajlik a tranzitforgalom jelentős része, ami rendszerint jól járható, megvalósult rajta a zöldhullám, és a város teljes hosszán védett út-

nak számít, a rajta haladónak elsőbbségadási kötelezettsége nincs. A parkolási helyzet javítása még a megoldásra váró feladatok egyike, mert a parkolási kapacitást meghaladják az igények. A belvárosban, vagy annak közvetlen közelében, ahol a legnagyobb igény volna a parkolóhelyek bővítésére, nincs olyan terület, ahol ezt meg lehetne valósítani, ezért a legkézenfekvőbb megoldás fog megtörténni: az Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata parkolóházat fog építeni a belvárosban. Ennek a háznak az építése rövidesen el fog kezdődni, de a rendezési tervben további parkolóházak is szerepelnek a legfrekvenciáltabb helyek közelében.

1. ábra: Eger városát elkerülő út nyomvonala. (Forrás: <http://roads.attus.hu>)

A tömegközlekedés megvalósítása és működtetése önkormányzati feladat, és annak létezése és minősége jelentősen meghatározza egy település életét. Ha van egy jól működő közösségi tömegközlekedés, ami elérhető áron működik, akkor azt a lakosság előszeretettel használja, és így jelentősen javulhat a település levegőjének minősége. Egy átlagos autóbussz fogyasztása 40 liter 100 kilométerenként, ami körülbelül az ötszöröse egy átlagos személyautó üzemanyagigényének, viszont ha figyelembe vesszük, hogy egy gépjárműben átlagosan 2 személy utazik, amitől egy autóbussz befogadóképessége átlagosan hússzor nagyobb, mindenképp fontos olyan tömegközlekedést megvalósítani, aminek használata kényelmesebb, olcsóbb és környezetkímélőbb, mint a gépjárművek rendszeres használata.

Egerben a tömegközlekedést az Agria Volán Zrt. biztosítja 42 darab autóbusszal. Egy 2011 tavaszán történt felmérés alapján a járatok kihasználtsága 27%. Ez az alacsony szám arra utal, hogy érdemes újragondolni a tömegközlekedést Egerben, és mivel, ahogy azt fentebb is említettem, a parkolási kapacitást meghaladják az igények, semmiképpen sem a járatok csökkentése jelenthet megoldást. Eger Önkormányzata az Agria Volán Zrt. munkatársaival, a lakossággal, a civil szervezetekkel és a szakemberekkel folytatott hosszas egyeztetések, igények felmérése után új közlekedési struktúrát dolgozott ki, ami várhatóan 2012 tavaszától lépett életbe. A meglévő vonalhálózat jelentős része megfelel az igényeknek, de vannak olyan városrészek, melyekben egyre inkább megnőtt az igény a járatok sűrűsítésére. A város ezen részei rendszerint domboldalon, illetve dombtetőn vannak, ezért kényelmi okokból az ott élők leginkább gépjárművekkel közlekednek. Az azóta eltelt idő óta még nem készült felmérés, ezért pontos statisztikát nem még nem lehet ismertetni, az mindenesetre a tapasztalat azt mutatja, hogy a buszok tele vannak, a lakosok használják a buszközlekedés adta lehetőségeket.

A környezeti nevelés szempontjából elengedhetetlen, hogy egy településen a kerékpáros közlekedés a lehető legszélesebb körben megvalósuljon, és az ehhez szükséges infrastruktúra

megteremtése az önkormányzat feladata. A legbiztonságosabb, és éppen ezért a legvonzóbb módja a kerékpáros közlekedésnek, ha külön erre a célra kialakított kerékpárúton tehetjük, ezért nagyon fontos, hogy ahol csak lehet, és igény is van rá, ki kell alakítani kerékpárutakat. Mivel az így közlekedőknek az ilyen speciális utakon kívül a közutakat is kell használniuk, és mivel a kerékpár az egyik leginstabilabb jármű, nagyon fontos, hogy az utak állapota rendben legyen, mert az a kátyú, ami egy autóban komoly károkat okozhat, az egy kerékpáros testi épségét is komolyan veszélyezteti. A jó minőségű utakon felül, a kerékpáros biztonságérzete szempontjából az is fontos, hogy az autósok is egyenrangú járműként kezeljék, ezért ahol jelentősebb a biciklis forgalom, érdemes az autósoknak táblával jelezni jelenlétüket. A közelmúltban történt módosítás után a KRESZ nagyobb szabadságot biztosít a kerékpárosoknak, aminek köszönhetően talán többen fogják ezt a közlekedési eszközt választani.

Még csak részlegesen van ugyan a nyomvonal kiépítve, de Egeren keresztül halad a Karancs – Mátra – Tisza-tó kerékpárútvonal. Ennek bővítésére már engedélyezett tervek vannak, és 2012-ben el is kezdték a munkálatokat, és várhatóan 2014 nyarán adják át használatra. A nyomvonala gyakorlatilag Eger egyik legjelentősebb zöld folyosója, az Eger-patak mentén lesz, ami feltehetően további motivációt fog jelenteni a kerékpáros közlekedés használatához a lakosok számára. Figyelembe kell venni azt is, hogy Eger völgyben fekszik, ezért észak-déli irányban ugyan nincs nagy szintkülönbség, viszont kelet-nyugati irányban ez már sokkal jelentősebb. Az itt élők közül csak az igazán elszántaktól várható el, hogy a kerékpáros közlekedést válasszák.

Közművek

Az egészséges és zavartalan környezet előfeltétele, hogy a közművek minden emberhez eljussanak a településen. Egyes közművek jelenléte környezetvédelmi szempontból elengedhetetlen. Az **ivóvízellátás** mellett fontos, hogy a **szennyvízhálózat** is kiépüljön, mert a házi emésztőgödörök rendeltetésszerű használata a tapasztalat szerint nem minden esetben valósul meg.

Környezetvédelmi szempontból kívánatos lenne, ha minél több háztartás venné igénybe a **távhőszolgáltatást**. Egerben jelenleg a háztartások harmada veszi igénybe a távfűzést, és a lakások közel 90%-a korszerűsített. Ez a fajta megoldás jelenleg nem túl népszerű, a megemelkedett ár miatt, de mivel a fűtőmű kapacitása a jelenlegi igények dupláját is ki tudná elégíteni a mostanihoz hasonló összköltségekért, az Önkormányzatnak el kellene érnie, hogy a még több lakos csatlakozzon a rendszerhez, mert akkor a távhő árát jelentősen lehetne csökkenteni, vonzóbbá téve azt minden lakos számára. Erre a legjobb megoldás lehet, ha a város közintézményei csatlakoznak elsőként. Ez példamutatás is lenne, és ugyanakkor, mivel nagy fogyasztókról van szó, máris versenyképessé válna a távhő egységára a többi fűtési módhoz képest.

Hulladékgazdálkodás

Környezeti nevelés szempontjából az önkormányzatok a leggyorsabban és leglátványosabban a hulladékgazdálkodásban tudnak elérni eredményeket. Mára mindenki tudja, hogy a **szelektív hulladékgyűjtésnek** milyen nagy szerepe van. A környezettudatos magatartásra a hulladék szelektálásán keresztül könnyen motiválható a lakosság, mert a hulladék az, ami minden háztartásban napi szinten jelen van. Persze ez csak akkor működik, ha elérhető közelségben található egy szelektív hulladékgyűjtő sziget.

Vagy ami ettől is jobb, ha a szelektálás lehetősége házhoz megy, ami Egerben meg is valósult. Minden társasháznak van saját szelektív hulladékgyűjtője, és egy 2010 óta jól működő kezdeményezésnek köszönhetően minden háztartás rendelkezik, rendelkezhet szelektív hulladékgyűjtő zsákkal. Ebbe a zsákba műanyag italos palackot, tisztító és kozmetikai szerek flakonjait, zacskókat, zsugorfóliákat, italos kartondobozokat, italos fémdobozokat és alufóliát egybe lehet gyűjteni. Ezeket a zsákokat a hulladékszállításért felelős Városgondozás Eger Kft.

gyűjti össze, és az Agria Humán Nonprofit Kft. megváltozott munkaképességű munkatársai végzik el a különböző anyagok szelektálását, így nemcsak a környezetvédelem, környezeti nevelés valósul meg, hanem új munkahelyek is születnek.

3. TELEPÜLÉSI ÉGHAJLATVÉDELMI STRATÉGIA

Az Alaptörvény által előírt környezetvédelmi kötelezettségeken túl, az önkormányzatok vezetői jelenleg szabadon eldönthetik, készíttetnek-e éghajlatvédelmi programot. Egerben az a döntés született, hogy egy felelősen gondolkodó, lakosai egészségét, a helyi gazdaság fejlesztését és a kulturális örökség védelmét szem előtt tartó önkormányzat nem hagyhatja figyelmen kívül a klímavédelmi szempontokat sem, ezért elkészítettük Eger Megyei Jogú Város Települési Éghajlatvédelmi Stratégiáját. (Bozsó B. és mtsai, 2012)

Az ember által okozott éghajlatváltozás valós probléma. Hatásait már most érezzük, a tudományos kutatások pedig a most is tapasztalt szélsőséges időjárási események (hirtelen csapadék, viharok, szárazság, hőség, magas UV sugárzás, stb.) egyre gyakoribbá válását vetítik elő. A város elemi érdeke, hogy felkészüljön az éghajlatváltozás hatásaira, és megelőzze, de legalábbis mérsékelje az ebből eredő károkat. Széles körben elterjedt az a téves nézet, hogy a környezet, illetve az éghajlat védelme drága, és pusztán a gazdagok kiváltsága, illetve feladata. A valóságban ezek az intézkedések – a jövőbeli pozitív hatásokon túl – már rövid- és középtávon is kézzelfogható anyagi hasznot hoznak. Az éghajlatvédelmi intézkedések révén ugyanis az önkormányzat olcsóbbá teheti intézményei fenntartását, elősegítheti a helyi gazdaság élénkülését, javíthat a települési környezetminőségen, függetlenebbé válhat a nagy energiaszolgáltatóktól, pozitív képet alakíthat ki a településről, és hozzájárul a szélsőséges környezeti események csökkentéséhez. Eddig kevés településen készült megalapozott éghajlatvédelmi stratégia, így Eger az úttörő példák közé tartozik ezen a területen.

A stratégia elkészítése érdekében párbeszédet kezdeményeztünk városunk gazdasági és társadalmi életének azon prominens képviselőivel, akiknek fontos szerepük lehet Eger Éghajlatvédelmi Stratégiájának kidolgozásában és megvalósításában. A Területi Éghajlatvédelmi Stratégia egy olyan program, amely széleskörű társadalmi párbeszédre alapul és igyekszik figyelembe venni az érintettek érdekeit. Ezért az adatgyűjtésen felül négy fórumot is kezdeményeztünk. Az elsőt a helyi civil szervezetek, a másodikon a vállalkozók, a harmadikon a lakosság, a negyediken pedig a tudományok helyi képviselői kaptak lehetőséget, hogy betekintést nyerjenek a tervekbe, és véleményükkel segíthessék az optimális stratégia elkészítését. A Területi Éghajlatvédelmi Stratégia első ütemét 2011 őszére készítette el az Energiaklub Szakpolitikai Intézet és Módszertani Központ.

Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata csatlakozott a **CITY SEC** programhoz. A Magyarországot átívelő projekt fő célja, hogy jelentősen és bizonyíthatóan fokozza a résztvevő önkormányzatok érzékenységet az energia-egyensúlyra és a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére. Mindezt úgy, hogy energia-szükségletük fedezése önállóan történhessen. Fókuszban – túl az Európai Unió energia-stratégiájában meghatározott célmutatók teljesítésén – az áll, hogy az érintett önkormányzatok a Polgármesterek Szövetségéhez csatlakozhassanak, mely egy európai uniós kezdeményezésnek köszönhetően alakult meg.

Városi rendezvények

Ezen kezdeményezések keretein belül három nagyszabású rendezvény is megrendezésre került: 2010-ben és 2011-ben a szeptemberi autómentes napon kiállítással egybekötött konferenciát szerveztünk, amelyek látogatottsága igen nagy volt.

2011 tavaszán az Egri Energia Napok kerültek megrendezésre, amin a kiállításon és konferencián felül a legkönnyebben formálható és nevelhető réteg, az egri iskolások is meg lettek

szólítva. Előadást hallhattak a klímaváltozásról, az atomenergiáról, az ún. karbon lábnyomról, és betekintést nyerhettek az épületenergetikába, és a Területi Éghajlatvédelmi Stratégiába. A rendezvényen minden önkormányzati iskola képviselte magát, és átadásra kerültek az iskolaépületek energetikai tanúsítványai, amelyek kihelyezésre is kerültek az intézményekben (2. ábra).

3. ábra: Egy példa az energetikai tanúsítványokra

Klíma és Energetikai Iroda

Az egyre szaporodó feladatok és a gyorsabb döntések meghozatalának érdekében Eger Megyei Jogú Város Önkormányzatának közgyűlése elfogadta 2011 novemberében a Városgondozás Eger Kft. keretein belül a Klíma és Energetikai Iroda létrehozását. Mivel ez még egy új intézmény, és hazánkban gyakorlatilag példa nélküli jelenség, az irodának csak a tervezett működéséről tudok írni. A környezeti nevelés és tudatformálás szempontjából ez egy nagyon fontos lépés, amivel precedenst teremthetünk az egész országban, mert egy ilyen iroda nagyon sok lehetőséget hordoz magában. Azon túl, hogy a meglévő projekteken az iroda dolgozik tovább, és a meglévő kapcsolatok ápolása is az iroda feladata lesz, tanácsadói, nevelési feladatot is ellát.

Az Iroda nyitott a lakosság felé is, és energia ügyekben bárki számára **tanácsadással** áll rendelkezésre. Az épületek állapotának felmérése, a gépészeti beavatkozások megtervezése, kivitelezőkkel való kapcsolattartás, segítség a pályázatok megírásában mind az iroda feladata közé fog tartozni. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy ha valaki szeretné korszerűsíteni bármilyen módon az ingatlan energiaellátását (napkollektoros rásegítés, szélturbina stb.), az iroda a tervezéstől a kivitelezésig mindenben rendelkezésre áll. Ez azért nagyon fontos, mert sokkal több lakosnak van igénye a megújulókat használatára, mint amennyi valójában igénybe is veszi, de sokan nem tudják, merre induljanak el.

IRODALOM

Bozsó B., Á. MAJER A., KOLLAI V., VÁCZI V., FÜLÖP O., SEVERNYÁK K., 2012: *Eger Megyei Jogú Város Éghajlatváltozási Stratégiája*. Készítette: ENERGIAKLUB Szakpolitikai Intézet és Módszertani Központ http://www.eger.hu/public/uploads/Eger_TES_teljes_2012.pdf (Olvasható: 2015. márc. 6-án)

<http://roads.attus.hu> (Olvasható: 2015. márc. 6-án)